

“Felsefe Sınıfı”: Özge Özdemir ile Çocuklar için Felsefe Üzerine Söyleşi

Eren AĞIN¹

¹ Dr., Ministry of National Education (ORCID ID: 0000-0001-8497-2197)

Özet

Bu söyleşi, “Felsefe Sınıfı: İlkokul Öğretim Programıyla Bütünleştirilmiş Çocuklarla Felsefe Uygulamaları” kitabının yazarı Dr. Özge Özdemir ile yazarın aynı zamanda eğitimliğini yaptığı “Çocuklar için Felsefe” modeli üzerine düşüncelerine odaklanmaktadır. “Çocuklar için Felsefe”yi bir yöntem ve pedagojik model olarak ele alan Özdemir’in çalışmalarından hareketle söz konusu modelin uygulama alanlarına, Türkiye’de ve dünyada söz konusu modele yönelik ihtiyaca ilişkin tartışmanın da yürütüldüğü söyleşi “Çocuklar için Felsefe” modeline ilişkin uygulamada gerçekleştirilmesi gereken adımlara ilişkin açıklayıcı bir yaklaşım sunuyor.

Anahtar Kelimeler: Çocuklar için Felsefe, P4C, Felsefe, Eğitim, Özge Özdemir.

“Philosophy Class”: An Interview with Özge Özdemir on Philosophy for Children

Abstract

This interview is conducted with Özge Özdemir who is the author of the book "Philosophy Classroom: Applications of Philosophy with Children Integrated into Primary School Curriculum" and mainly focuses on the thoughts of the author on the "Philosophy for Children" model, which she also actively teaches. Considering "Philosophy for Children" as a method and pedagogical model, the interview includes a discussion on the application areas of the model and the need for this model in Turkey and in the world while, in the meantime, offering an explanatory approach for how Philosophy for Children model should be practiced.

Keywords: Philosophy for children, P4C, philosophy, education, Özge Özdemir.

Corresponding Author / Sorumlu Yazar	Eren AĞIN Dr., Ministry of National Education
E-mail / E-posta	erenagin@gmail.com
Manuscript Received / Gönderim Tarihi	June 5, 2022 / 05.06.2022
Revised Manuscript Accepted / Kabul Tarihi	June 6 / 2022 / 06.06.2022
To Cite This Article / Kaynak Göster	Ağın, E., (2022). “Felsefe Sınıfı”: Özge Özdemir ile Çocuklar için Felsefe Üzerine Söyleşi, <i>ViraVerita E-Journal: Interdisciplinary Encounters</i> , Vol. 15, 321-329.

“Felsefe Sınıfı”: Özge Özdemir ile Çocuklar için Felsefe Üzerine Söyleşi

Boğaziçi Üniversitesi’nde “Eğitim Felsefesi” dersini veren ve “Çocuklar için Felsefe Eğitimci Eğitimi” programını yürüten Dr. Özge Özdemir ile “Felsefe Sınıfı” adlı yeni kitabından yola çıkarak bir söyleşi gerçekleştirdik.

Eğitim geçmişinizin lisans, yüksek lisans ve doktora sürecinde felsefe alanındaki çalışmalar ile geçtiğini görüyoruz. Klasik bir soru ile başlayacak olursak üniversite yıllarınızdan bugüne felsefenin sizin için anlamından bahsedebilir misiniz?

Üniversite yıllarından bugüne felsefenin anlamı benim için değişti tabii. Üniversiteye kabul edildiğimde çok gençtim, on altı yaşındaydım, o yüzden yaptığım işle ilgili çok bilinçliydim diyemem. Büyüme telaşı, üniversiteli olma telaşı, zamanımın bir kısmı bunlarla geçiyordu. Çok değerli hocalarımız vardı, güçlü bir akademik kadroydu, zor bir bölümdü. Çoğu şeyi yarım yamalak anlardık belki ama, heyecanlanırdık. Felsefenin ne olduğunu en çok doktora aşamasında anladım diyebilirim. O da felsefeyi daha çok bir akademik disiplin olarak anlamaktı. Ne zaman ki Çocuklar ve Topluluklar İçin Felsefe (P4C) yöntemiyle tanıştım, o zaman “felsefe yapmak” gündemime girdi ve bu benim için yepyeni bir kavrayış oldu. Yetişkinlerle ve çocuklarla yaptığım yüzlerce saatlik çalışmanın sonunda felsefe yapmanın ne olduğunu öğrendim, hâlâ da öğreniyorum. Ne iş yaparsak yapalım, o işin tam içine girdiğimizde en temel sorularıyla karşılaşılıyor, işte o sorular felsefi sorular. Bugün benim için felsefe, “felsefe yapmak” demek, yani bir konunun temel sorusunun içine girmek, orada kalabilmek, bunu yapabilecek beceri ve cesarete sahip olmak demek. Özetle, felsefe benim için önce bir dersti, sonra bir akademik disiplin oldu, bugünse artık yaşam gibi.

Yüksek lisans ve doktora araştırmalarınıza ilişkin bizlere bir arka plan sunabilir misiniz? Çalışmalarınız neler üzerineydi? Bu iki akademik süreçte, araştırma konularınızı belirlerken sizin için belirleyici unsurlar nelerdi?

Ben lisans eğitimimi Boğaziçi Üniversitesi’nde, yüksek lisans ve doktora eğitimimi İstanbul Üniversitesi’nde tamamladım. Hangi kurumda hangi hocalarla çalışıyorsanız tez çalışmanızın içeriğini ve yönünü biraz da bu belirliyor. Yüksek lisans yaparken Bilim Tarihi disiplini felsefe departmanına bağlıydı ve benim ilgimi çekmişti. Kant’ın “Aydınlanma nedir?” makalesi

üzerinden Aydınlanma Çağı'nda Avrupa ve Türkiye'de bilim ve toplum ilişkisi üzerine bir tez yazdım. Doktora başladığımda ise özcülük ve özcülük-karşıtı tartışmalar ilgimi çekiyordu. Ne yaparsak yapalım özcü ya da özcülük-karşıtı tutumların anlaşmazlık, çatışma ve şiddete yol açtığını düşünüyordum, tezimi de bu konuda yazdım. Bu soru benim için hâlâ güncelliğini koruyor ve hâlâ üzerine okumalar yapıyorum. Anlatırken farkettim ki iki tez çalışmamda da felsefe tarihinden çok felsefi sorular üzerine odaklanmışım. Demek ki benim kişisel eğilimim böyle olmuş.

Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde "Eğitim Felsefesi" dersini yarı-zamanlı öğretim görevlisi olarak veriyorsunuz. Eğitim Felsefesi dersinin bir emekçisi olarak dersin içeriğinden akademinin derse yaklaşımına uzanan bir hatta sizce sorunlar nelerdir?

Çocuklar ve Topluluklar İçin Felsefe alanına yönelince, kendimi felsefe ile eğitim bilimlerinin kesiştiği alanda buldum. Dolayısıyla eğitim felsefesi de kendiliğinden çalışma alanıma dahil oldu. Üniversiteden ders vermem teklif edilince bu dersi vermeye başladım. Yanılmıyorsam altı yıl oldu. Her yıl bir kez eğitim fakültesi öğrencilerine bu dersi açıyoruz. Hazırladığım ders programında tabii ki felsefe tarihindeki belli başlı isimler ve kuramları yer alıyor, ama daha çok soru odaklı ilerliyorum. Eğitim felsefesindeki başlıca yaklaşımların neler olduğu, bilgi, beceri ve değerlerin nasıl aktarılacağı, birey ve toplum ilişkisinin nasıl gözetileceği gibi sorular. Öğrencilerime sahadaki deneyimlerimi, güncel olayları ve örnekleri de aktarıyorum. Onları düşünmeye teşvik eden tartışmalar planlıyorum. Onlardan aldığım geri bildirimlerden gördüğüm kadarıyla, ufuklarını açan derslerden biri olduğunu, kendilerine iyi geldiğini söylüyorlar. Demek ki onlar da hem bugün birer öğrenci hem de gelecekte birer eğitimci olarak bazı sorularla karşılaşmaktan ve bunları soruşturmaktan memnunar.

Her fakültenin içinde o fakülte'deki konunun felsefesini ele alan bir dersin olması gerektiğine inanıyorum. Eğitim Fakültesi'nde Eğitim Felsefesi, Hukuk Fakültesi'nde Hukuk Felsefesi gibi. Daha önce de söylediğim gibi, bir işin içine tam manasıyla girdiğimizde o alanın en temel sorularıyla karşılaşırız. Bunları sorgulamak da ufukumuzu genişletiyor, derin bir kavrayış yaratıyor, inancımızı ve yaratıcılığımızı etkiliyor. Bu dersler bunun için var ve hakkıyla yapılırsa amacına ulaşıyor. O yüzden içerik kadar dersin işleniş biçimi de önemli, ezber dersine dönüştürmeden sahici sorular soruyorsak öğrencilerimiz de sormaya başlıyorlar.

Türkiye’de özellikle vakıf okullarında yaygınlaşmaya başlayan bir eğitim modeli olarak kısa adıyla P4C, uzun adıyla Çocuklar için Felsefe (Philosophy For Children) modeli, sizin çalışmalarınızda nasıl yer almaya başladı?

Doktoraya başladığımda akademisyen olarak çalışmaya da başladım. Yıldız Teknik Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi’nde yarı-zamanlı hoca olarak Felsefeye Giriş, Uygarlık Tarihi gibi seçmeli dersler verdim. Doktoram bittikten sonra Doğu Üniversitesi’nde tam-zamanlı öğretim görevlisi olarak çalıştım. Sonra akademiyle ilişkimizde yeni bir şey yapmam gerektiğini hissettim ve üniversiteden ayrılıp bağımsız olarak bu yöntem üzerine çalışmaya başladım. Amerika’da Montclair State Üniversitesi’nde bir eğitime katıldım, döndüm, yıllar sonra tekrar Boğaziçi Üniversitesi’nin kapısını çaldım, bu işi yapmak ve Türkiye’de yaygınlaştırmak istediğimi söyledim. Onlar da bana inandılar ve desteklediler. Bir yıl boyunca sadece çocuklarla çalıştım, projeler yazdım, sonra Boğaziçi Üniversitesi Yaşamboyu Eğitim Merkezi’ndeki eğitmen eğitimi programını başlattık. Ardından kitaplar, radyo programı, danışmanlıklar derken süreç ilerledi. Benim için 2015 yılından beri merkezde Çocuklar ve Topluluklar için Felsefe var, geri kalan tüm işler onun etrafında örülüyor.

“Felsefe Sınıfı” kitabınızda P4C eğitim modeli, eleştirel (critical), yaratıcı (creative), birlikte çalışma (collaborative) ve özen gösterme (caring) kavramlarına odaklanıyor. Bu kavramların P4C eğitim modelindeki rollerini açıklar mısınız?

Eleştirel ve yaratıcı düşünmek bilişsel becerilerin gelişimiyle, birlikte çalışan ve özen gösteren topluluk olmak ise sosyal becerilerin gelişimiyle ilgili. Çocuklar ya da yetişkinler olsun, insanlar bir topluluk olarak bir araya geliyorlar ve öğretmen burada “kolaylaştırıcı” olarak yer alıyor. Bir hikâyedeki felsefi sorun ya da kavram üzerine soru sorarak tartışmayı başlatıyor.

Kolaylaştırıcının işi, tartışmanın çerçevesini korumak ve katılımcılara dağılıp giden alelâde bir konuşmanın değil derinleşen bir diyalogun içinde olduklarını fark ettirmek. Ayrıca katılımcılardan gelen ifadeleri açık biçimde yeniden ifadelendirmek, onların ayrımları görmelerini ve kriterler oluşturmalarını sağlamak, vb. İlk oturumlarda katılımcılar felsefe yapmayı kafa karıştırıcı ve yorucu bulabilirler. Ancak yaptıkça zevk almaya, özellikle kendi zihinsel dönüşümlerini izlemekten zevk almaya başlıyorlar. Fark etmek, bakış açısı geliştirmek, başkasının bakış açısıyla karşılaşmak, tüm bu düşünsel adımlar onlarda tuhaf bir ferahlama duygusu da yaratıyor. Benim gözlerimi ışılatan da bu değişimi, dönüşümü gördüğüm zamanlar oluyor.

Kitabınızda “Çocuklar İçin Felsefe”yi hem ders hem yöntem hem de pedagoji olarak ifade ediyorsunuz. Bu savınızı detaylandırıp ilköğretim programıyla bütünleştirilmiş Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersine ait ders planları hazırlamışsınız. Sizin için bu ders planlarını hazırlarken dikkat edilmesi gereken kritik noktalar nelerdi?

Çocuklar İçin Felsefe okulda bir ders olabilir, yani her hafta bir kolaylaştırıcı çocuklarla bir felsefe saati yapabilir. Ya da bir yöntem olabilir, yani mevcut derslerin içine entegre edebilirsiniz. Pedagoji olması ise neredeyse tüm eğitim sisteminin reforme edilmesi demek, bu da sistem içerisinde çok gerçekçi bir beklenti değil. O yüzden biz daha çok ders ve yöntem olarak kullanılması üzerinde duruyoruz. Benim son dönem çalışmalarım, Çocuklar İçin Felsefe'nin bir yöntem olarak diğer derslere entegre edilmesi üzerine. İlkokul Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersiyle başladım. MEB'in öğretim programını beğeniyorum, ders altı üniteden oluşuyor ve sarmal biçimde gelişiyor. Ben de bir ünitadaki konuyu birden dörde kadar, her sınıf düzeyinde soruyu bir aşama daha zorlaştırarak tasarlıyorum. Konu aynı, ama çocukları her seferinde yeni bir soruyla düşünmeye davet ediyorum. Böyle olunca ders sürekli aynı şeyleri söyleyen bir ezber dersi olmaktan çıkıyor ve çocukların merak ettiği, kavradığı, hayatla ilişkilendirdiği bir derse dönüşüyor. Amacım bu çalışmayı Türkçe dersi için de yapmak, ardından Fen Bilimleri ve Matematik dersleri için de. Böyle çalışmalar zaman istiyor, ders planını yazmak, sahada test etmek, düzeltmeler yaparak nihai hale getirmek gibi aşamalar var. Felsefe Sınıfı kitabındaki planları onlarca kez uyguladım ve yeniden düzenledim. Tartışılan konunun çerçevesini belirlemek ve kazanımlarını görmek için bunu yapmak zorundayız.

Çocuklar İçin Felsefe'nin belirleyici ismi Matthew Lipman'ın *Philosophy Goes to School* adlı kitabına vermiş olduğunuz bir referansınızda Lipman şöyle diyor: "İster sanat, ister biyoloji, ister tarih sınıfı olsun, her biri soruşturan topluluk ilkesiyle hareket etmelidir; her bir soruşturma nehre atılan bir taş, her soruşturan topluluk da atılan taşın etkisiyle yayılan, birbirini etkileyen ve büyüten halkalar olmalıdır." Bu fikirden ilhamla Çocuklar İçin Felsefe, felsefe dersinin sınırlarını aşan ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kamu okullarında eşit erişim imkânı tanıyan bir öğretim programıyla bütünleştirilerek nasıl uygulanabilir?

Bu soruya cevap vermek kolay değil, çünkü dediğim gibi bunu bir pedagoji olarak düşündüğümüzde tüm eğitim sisteminin reforme edilmesi gerekiyor. Sınav sisteminden başlayıp ders kitaplarına, ders işlenişine, öğretmen eğitimine, eğitim fakültelerinin düzenlenmesine kadar bir dizi iş zincirleme olarak birbirine bağlı. Böyle bir şeyin gerçekleşmesi mevcut koşullarda gerçekçi değil. O yüzden Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı kamu okullarında çalışan ve bu yöntemi öğrenmeye istek duyan öğretmenlere alan açmak iyi olabilir. Her öğretmene demiyorum, çünkü her öğretmene ve her okula ulaşsın dediğimizde eminim geleneksel öğretime yenik düşeriz ve sadece yapıyoruz demek için yapılan bir işe dönüşür. O yüzden istekli öğretmenlerin öğrenmesi ve çocuklara ulaşması bana çok daha sahici bir çözüm gibi geliyor bana. Bir grup insana ulaşmak da büyük bir kazanım, değil mi?

Bir makalenizde "açık, kapsayıcı ve çoğulcu bir toplumda barış içerisinde yaşama arzusunun gerçekleşmesi, nitelikli düşünme ve yargıda bulunma becerisine sahip bireylerin varlığıyla mümkün" diyorsunuz. Çocuklar İçin Felsefe (Philosophy For Children) aynı zamanda Topluluklar İçin Felsefe (Philosophy For Communities) olarak da ele alınabiliyor. Bu modelin yetişkinler düzeyindeki uygulamalarını nasıl ele alabiliriz?

Ben çok sayıda yetişkinle çalışıyorum. Boğaziçi Üniversitesi'nde yürüttüğümüz eğitim programında, okullarda öğretmenlerle yaptığım çalışmalarda, danışmanlık yaptığım okullarda çok fazla yetişkinle çalışıyorum. Bu konuda deneyimliyim diyebilirim. Kişisel gözlemim, yetişkinlerle yaptığımız felsefi tartışmaların onları daha çok etkilediği yönünde. Çünkü çocuklara kıyasla bizlerin zihinleri çok fazla yargıyla kuşatılmış durumda. Onları fark etmek, kırmak, yeniden kurmak gibi daha meşakkatli bir işle karşılaşırız. Çocukların zihinleri henüz çok fazla yargıyla kuşatılmadığı için daha sade ve yalın bir yerden tartışıyorlar. Yetişkinler daha karmaşık ifadelerle ya da kimi zaman savunmalara başvurabiliyorlar. O yüzden yetişkinlerin

hem düşüncelerini sadeleştirip yeniden ifadelendirmek hem de zorlanmalarıyla başa çıkmak yetkin kolaylaştırıcılık becerileri gerektiriyor. Güzel kısmı ise şu, yetişkinlerde tartışma sonrasında enteresan bir hâl oluyor, yargılarıyla karşılaşmanın ve onları açıklıkla görmenin getirdiği bir aydınlanma hâli gibi. Bu beni heyecanlandıran bir şey.

Bu çalışmalarının yanı sıra Türkiye’de bir ilk olarak Boğaziçi Üniversitesi Yaşam Boyu Eğitim Merkezi’nde “Çocuklar İçin Felsefe Eğitimci Eğitimi” sertifika programını yürütüyorsunuz. Bu sertifika programının içeriğini ve tecrübelerinizi paylaşabilir misiniz?

Tabii ki. 2016 yılında ilk eğitimci eğitimi programını tasarlayıp açtık. Açıkçası başlangıçta biraz elim ayağım titriyordu, çünkü ilk olmak kolay değil. Dünyadaki örneklerle bakarak ve biraz da kendi ilhamımla hazırladım programı. Eğitimin büyük bölümünde katılımcılar benimle ders yapıyor. Yöntemle ilgili teorik dersleri ve çok sayıda uygulamayı birlikte yapıyoruz. Sonrasında diğer hocalarla ve derslerle karşılaşıyorlar. Programda benim dışımda on hoca daha yer alıyor. Felsefenin alt disiplinlerinden dersleri ve eğitim bilimleri, çocuk çalışmaları, iletişim alanlarından dersleri onlar veriyorlar. Yedi yıldır bu şekilde devam ediyoruz. Katılımcılarımız yalnızca öğretmenler ve akademisyenler olmuyor, farklı meslek gruplarından insanlar da katılıyor. Bu heterojen yapıyı seviyorum, tartışmaları ve grup dinamiğini güçlendiriyor. Bizden mezun olup okullarında ders veren, atölyeler açan, eğitimci eğitimi programı yapan insanlar var. Bu gelişmeye liderlik ve şahitlik ettiğim için mutluyum.

Redhouse Kidz Yayınları’nın “Çocuklar İçin Felsefe” kitap serisinin yazarlığını yaptınız. Bu kitaplar, çocukların günlük yaşamda karşılaştığı sorunlar ve kavramları içeriyor. Gündelik yaşamda ve vermekte olduğunuz eğitimlerde çocuklarla olan pratik etkileşiminiz bu yayın serisine nasıl yansdı?

Aslında birebir yansdı. Çocuklarla çalışırken, nasıl olduğunu bilmesem de, onlarla bu konuları tartışmamız gerekiyor diye bir önsezi beliriyor bende. Neleri konuşmaya ihtiyaçları olduğunu sezmemek gibi. Redhouse Kidz’le birlikte hayata geçirdiğimiz sekiz kitaplık seri de böyle ortaya

çıktı. İlk dört kitapta ilişkiler felsefesini tartışmaya yöneldim. Eleştiri, kavga, öfke, kaygı gibi kavramlar üzerine süren tartışmalar. Son dört kitapta da mantık hataları ve safsatılar dediğimiz alana yöneldim. Dediğim gibi konular sezgisel olarak açığa çıkıyor, sonrasında çocuklarla defalarca tartışıyorum. Gelen cevapları, argümanları, varsayımları, esprileri, benzetmeleri temiz hâle getirip yazıyorum. Böylece onlardan gelenler onlara ulaşıyor. Sanırım bu yüzden çocuklar bu kitapları severek okuduklarını söylüyorlar. Şunu da eklemek isterim, bu kitaplar yalnızca çocuklar için değil, yetişkinler için de birer cep kitabı niteliğinde. Bir konuda derli toplu bir tartışmayı takip etmek ve üzerine düşünmek açısından iyi birer kaynak oldular.

ORCID ID

Eren AĞIN

 ORCID ID: 0000-0001-8497-2197

Declaration of Conflicting Interests

The translator declared that there were no conflicts of interest with respect to the translation or the publication of this article.

Çıkar Çatışması Beyanı

Çevirmen bu makalenin çeviri veya yayımlanmasına ilişkin olarak hiçbir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.